

SUMMARY

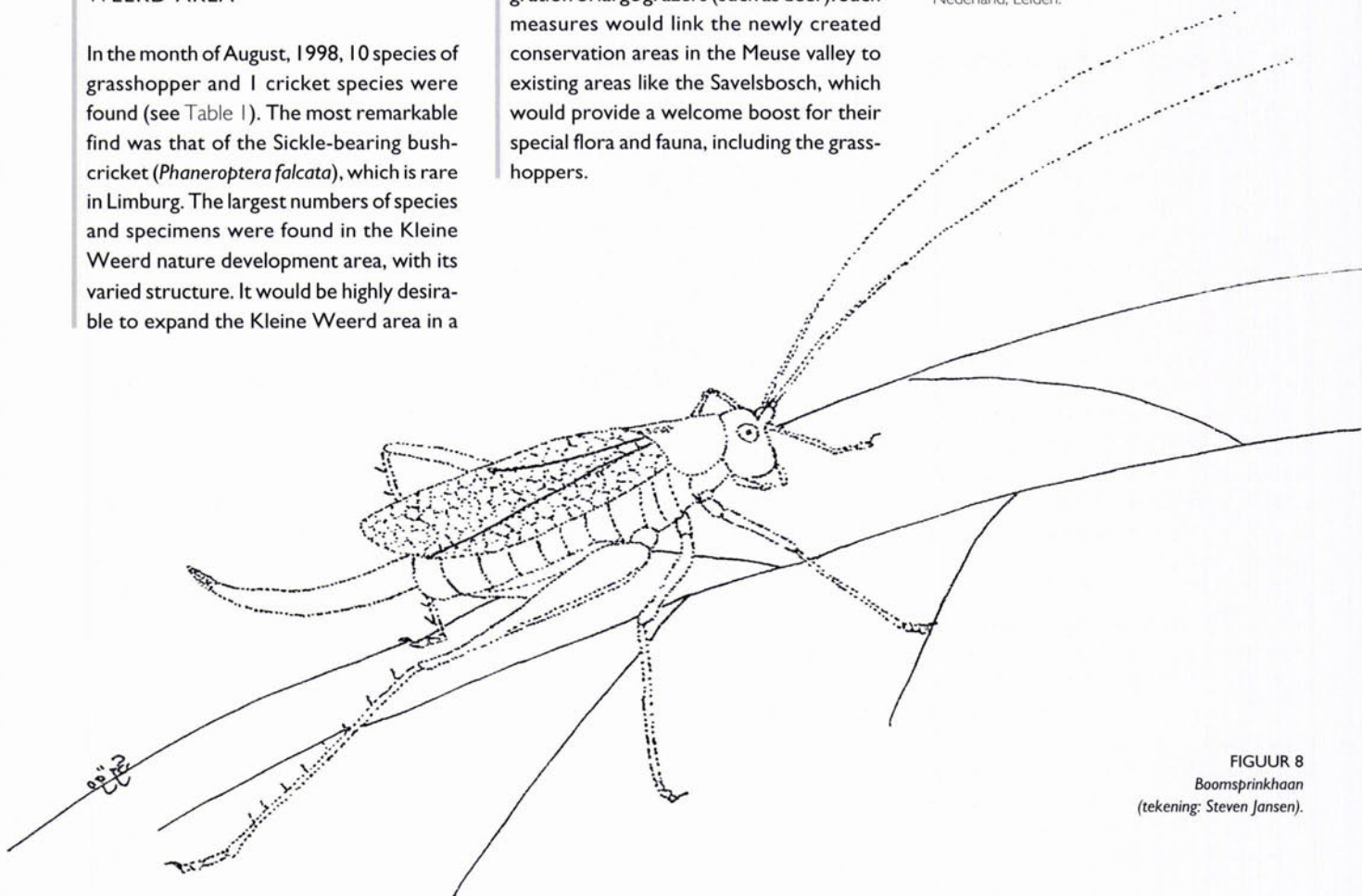
OBSERVATIONS ON GRASSHOPPERS AND CRICKETS BETWEEN THE MAASTRICHT RAILWAY STATION AND THE KLEINE WEERD AREA

In the month of August, 1998, 10 species of grasshopper and 1 cricket species were found (see Table 1). The most remarkable find was that of the Sickle-bearing bush-cricket (*Phaneroptera falcata*), which is rare in Limburg. The largest numbers of species and specimens were found in the Kleine Weerd nature development area, with its varied structure. It would be highly desirable to expand the Kleine Weerd area in a

southerly direction, towards the Eijsder Beemden nature development project and the Eijsderweiden agricultural zone. This would require the construction of fauna passages across barriers like the railway line and the A2 motorway, to facilitate the migration of large grazers (such as deer). Such measures would link the newly created conservation areas in the Meuse valley to existing areas like the Savelsbosch, which would provide a welcome boost for their special flora and fauna, including the grasshoppers.

LITERATUUR

- BELLMAN, H., 1993. Heuschrecken, beobachten, bestimmen.-3. Aufl. Augsburg: Naturbuch-Verl.
KLEUKERS, R., E. VAN NIEUKERKEN, B. ODÉ, L. WILLEMSE & W. VAN WINGERDEN, 1997. Sprinkhanen en Krekels van Nederland (Orthoptera). Nederlandse fauna 1. Nationaal Natuurhistorisch Museum, KNNV uitgeverij & EIS-Nederland, Leiden.

FIGUUR 8
Boomsprinkhaan
(tekening: Steven Jansen).

KORTE MEDEDELINGEN

HET BOSWITJE (LEPTIDEA OF LEPTIDEA REALI?)

Leptidea reali is beschreven in het in 1997 uitgegeven boek, "Collins Field guide to butterflies of Europe". Tevens vermelden diverse artikelen in tijdschriften dat in veertien Europese landen twee soorten boswitjes, *Leptidea sinapis* en *Leptidea reali* voorkomen. Dit gaf te denken dat mogelijk ook in Nederland *Leptidea reali* voorkomt. De moeilijkheid is echter dat deze twee soorten zonder genitaalpreparaat niet van elkaar zijn te onderscheiden. Tijdens een vergadering van de Vlinderstu-

diegroep stelde G. Smeets vier exemplaren, gevangen in 1996 te Maastricht, ter beschikking. De genitaalpreparaten, die ik hiervan maakte, wezen uit dat twee van deze vlinders mogelijk *Leptidea reali* zijn.

Tijdens de volgende vergadering van de Vlinderstudiegroep stelde P. Sogeler tien exemplaren ter beschikking, gevangen te Bemelen in 1951-1954 en 1958.

De genitaalpreparaten die ik hiervan maakte, wezen uit dat deze tien vlinders zonder twijfel *Leptidea reali* zijn.

Uit voorgaande kunnen wij de volgende conclusies trekken.

- Het is mogelijk dat in Nederland ook tegenwoordig beide soorten voorkomen.
- De naam Boswitje sticht verwarring; twee soorten met één naam.
- Zijn de waarnemingen die in de computer van het Natuurhistorisch Genootschap zijn opgeslagen onder de naam *Leptidea sinapis* nog te handhaven? De twee soorten zijn in het veld immers niet van elkaar te onderscheiden.

Op de vergadering van de Vlinderstudiegroep d.d. 10 maart '99 is besloten dat op deze en eventueel nog opdoemende vragen een antwoord zal worden gezocht.

Hierover zal een uitgebreid artikel in het Maandblad worden gepubliceerd.

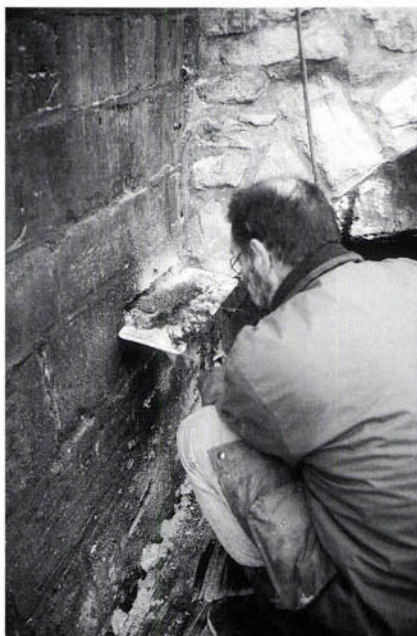
F.W. Hoen,
Vlinderstudiegroep NHGL

OVER INSEMINATIE EN TRANSPLANTATIE

Het lijkt wel inseminatie lachte een medewerker van mergelconstructiebedrijf Rouwette uit Sibbe. Op dat moment werden zaden van Muurleeuwbeek, Stengelomvattend havikskruid en Gele helmblom in een sleuf in de nieuwe mergelmuur geduwd.

De Valkenburgse kademuren langs de Geul en de Molentak Oude en Franse molen moeten nodig worden gerestaureerd. Een voorbode op het grote karwei, het gedeelte aan weerszijden van de Oranjelaan, is onlangs afgerond. Bij de afronding van deze klus is de nodige moeite gedaan om voor de bijzondere planten die op de oude muren groeiden een nieuwe standplaats te creëren.

Het merendeel van de Valkenburgse kademuren is nog altijd weelderig begroeid en met name de royale pruiken van Gele helmblom geven de muren een voor Nederlandse begrippen unieke, haast mediterrane aanblik. De gebruikte materialen (vooral mergel maar ook baksteen), de "grillige" constructies en de tand des tijds hebben interessante planten de gelegenheid gegeven zich te vestigen op deze "rotswand". De muren herbergen grofweg twee plantengesellschaften, één zonbeschenen, droge soortengroep en één schaduwminnende, vochtige groep beiden uit de klasse *Asplenietea trichomanis*, de Muurvarrenklasse. Een greep uit de lijst met bijzondere Valkenburgse muurplanten: Muursla

(*Mycelis muralis*), Stengelomvattend havikskruid (*Hieracium amplexicaule*), Gele helmblom (*Pseudofumaria lutea*), Mannetjesvarren (*Dryopteris filix-mas*), Muurleeuwbeek (*Cymbalaria muralis*), Blaasvaren (*Cystopteris filix-fragilis*), Kandelaartje (*Saxifraga tridactylitis*), Steenbreekvaren (*Asplenium trichomanes*) Muurpeper (*Sedum acre*), Hondstarwegras (*Elymus caninus*) en Gewone eikvaren (*Polypodium vulgare*). De vegetaties behoren tot de best ontwikkelde muurgemeenschappen van Nederland. De Valkenburgse muren herbergen vooral grote populaties Blaasvaren, Gele helmblom en Stengelomvattend havikskruid. Naast deze vaat- en sporenplanten komen ook bijzondere mossen voor.

Het waterschap Roer en Overmaas voert de herstelmaatregelen aan de muren uit. In het thans gereedgekomen deel is een betonnen achterwand geconstrueerd waartegen een nieuwe mergelmuur is opgetrokken. Tijdens

de sloop van de oude muur zijn exemplaren Blaasvaren verzameld en tijdelijk opgeslagen. In de loop van de zomer zijn op de Valkenburgse muren zaden verzameld van Gele helmblom, Muurleeuwbeek en Stengelomvattend havikskruid. Half november zijn de nieuwe muren geïnsemineerd met de gedroogde zaden vermengd met zand. Hiertoe zijn met behulp van een motorzaag ca. 25 cm diepe sleuven gezaagd die vervolgens zijn volgestopt met het zaad/zandmengsel. Om de transplantatie van de Blaasvaren mogelijk te maken zijn eveneens met de motorzaag openingen in de muur gemaakt. Als een vla zijn de overwegend platte wortelpakketten in de sleuven geschoven en vervolgens met een mergelpapje "gevoegd". De plaats die hiervoor is uitgekozen is een gespaard gedeelte van de oude muur vlakbij een brug. Nu maar hopen dat de standplaatscondities zodanig zijn dat deze "bronpopulaties" zich kunnen ontwikkelen en voor nageslacht zorgen.

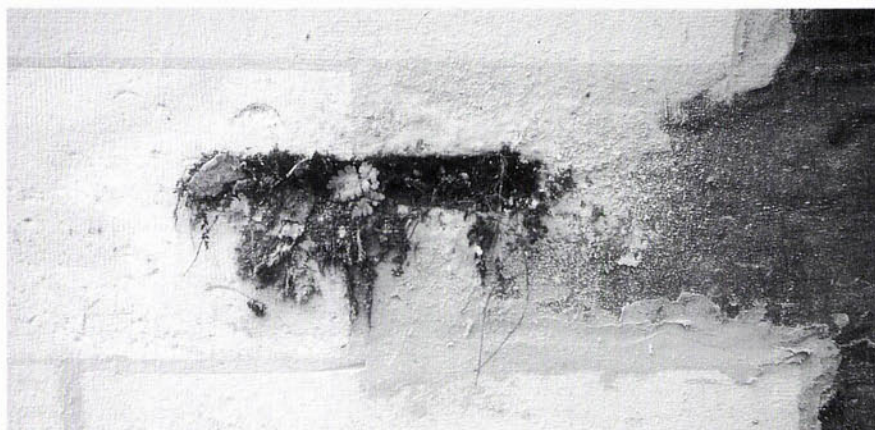
Marniks Maris,
Waterschap Roer en Overmaas
Henk Hillegers,
Natuurhistorisch Genootschap

VAN DE REDACTIE

Als gevolg van een technische storing in de laatste fase het productieproces is een aantal zwartwit-reproducties van scherpe kleurendia's in het recente maart-nummer (jaargang 88, aflevering 3) helaas onscherp geworden. Hiervoor onze excuses.

OP DE BRES VOOR DE JENEVERBES (II)

Al eerder werd in dit tijdschrift de aandacht gevraagd voor een Rode Lijst soort uit categorie 0, d.w.z. een soort waarvan mag worden aangenomen dat die uit onze streken is uitgestorven (HILLEGERS, 1994 en 1995; WILLEMS & GRAATSMAN, 1993). Het betreft de Jeneverbes (*Juniperus communis*), bepaald geen opvallende, onbekende of onooglijke plantensoort. Integendeel en zelfs op afstand onmiskenbaar: een volwassen Jeneverbesstruik is meer dan manshoog, staat meestal met meerdere individuen bij elkaar in schrale graslandvegetaties (o.a. in kalkgrasland) en vormt altijd-groene struwelen. De donkerblauwe bessen, de sterk naar hars ruikende,

stekelpuntige bladeren zijn eigenschappen die de plant onmiskenbaar karakteriseren op korte afstand.

Die soort die in vroeger tijden algemeen en om verschillende redenen werd benut in de volkskunde en momenteel nog steeds wordt gebruikt om het "dubbelgestookt graandes-tillaat" zijn karakteristieke smaak te verlenen, is, in het wild althans, uitgestorven. Maar, er waren plannen voor herintroductie! Waarover eerder bericht (HILLEGERS, 1994). En de eerste stap van die herintroductie vindt plaats op 7 mei a.s. in de onmiddellijke omgeving van het bezoekerscentrum van de Brunsummerhei. Waarover in dit bericht...

ZAADBRONTUINEN

Zoals de term "zaadbrontuin" aangeeft, gaat het om door de mens aangelegde, levende collecties van soorten planten, waarvan de zaden zich spontaan vanuit de tuin in de directe omgeving kunnen verspreiden. Dat het hierbij speciaal gaat om zeldzame, bedreigde of binnen de regio uitgestorven soorten, zal duidelijk zijn; algemeen voorkomende soorten behoeven geen "steuntje in de rug" door de mens.

Herintroductie van de Jeneverbes in het Mergelland via zaadbrontuinen lijkt de enige verantwoorde manier om die soort voor deze regio een kans te geven om te overleven. Er komen dan ook, verspreid over onze regio, tien zaadbrontuinen voor die soort. En de eerste is een plek bij het bezoekerscentrum van de Brunsummerheide. Wat hier op 7 mei a.s. gebeurt is het volgende: binnen een oppervlak van 5 bij 5 meter worden 5 jonge, kniehoge exemplaren van Jeneverbes aangeplant, 3 daarvan zijn vrouwelijk, 2 mannelijk. Die 5 exemplaren zijn uitgegroeide stekjes van volwassen exemplaren die uit het Mergelland stammen en die dus het oorspronkelijke genetisch materiaal bezitten van wilde populaties.

OPROEP

NIEUWE AVIFAUNA VAN LIMBURG: OPROEP VOOR WAARNEMINGEN

De Vogelstudiegroep van het Natuurhistorisch Genootschap is onlangs gestart met het samenstellen van een nieuwe Avifauna van Limburg. De bedoeling is om in dit boek zoveel mogelijk gegevens te verwerken over broed- trek- en wintervogels, maar ook over belangrijke vogelgebieden in Limburg.

Mocht u over interessante Limburgse vogelwaarnemingen beschikken en heeft u deze nog niet eerder ingestuurd naar het Vogelarchief Limburg, SOVON, CDNA of de Ringcentrale, dan verzoeken we u dit alsnog snel te doen. Interessant zijn in ieder geval schaarse en zeldzame soorten, fenologie, opmerkelijke aantallen en (kleur-)ringmeldingen. Het accent ligt op de periode na 1970, maar ook materiaal uit de jaren daarvoor is welkom. Documenteer de determi-

natie van zeer bijzondere waarnemingen zo goed mogelijk.

Gegevens die voor 1 augustus 1999 worden ingestuurd kunnen nog verwerkt worden in de Avifauna. Waarnemingen die later binnenkomen worden in het Vogelarchief Limburg opgenomen en zullen in latere publicaties hun nut bewijzen.

Gegevens kunt u sturen naar:

Vogelstudiegroep Natuurhistorisch Genootschap Limburg,
Postbus 882, 6200 AW Maastricht,
(voor gratis waarnemingsformulieren:
043-3213671)

of via E-mail naar:

schols.burmanje@worldonline.nl.

Redactie Avifauna van Limburg

Wanneer over enige jaren de nu nog kleine exemplaren bij het bezoekerscentrum op de Brunsummerhei zullen gaan bloeien, kan eerst bestuiving en vervolgens bevruchting optreden. Wanneer, als alles goed gaat, drie jaar later de bessen rijp zijn, kunnen zaadende vogels (fazanten, lijsters of merels) de bessen eten en de harde zaden via hun ontlasting tot op een afstand van enige kilometers vanaf de tuin verspreiden. Alleen onder héél speciale voorwaarden (welke dat zijn is voorlopig nog onbekend) gaan zaden van Jeneverbessen kiemen, één daarvan is open, kale bodem, een ander is beweiding door schapen en een derde: geen brand- of maai-beheer in het terrein waar de zaailingen opgroeien. Aan die drie laatst genoemde voorwaarden wordt in het door Natuurmonu-

menten beheerde gebied voldaan, maar of aan de eerste serie voorwaarden wordt voldaan is nog maar de vraag.

Het blijkt veel makkelijker te zijn een soort uit te roeien dan om die soort met succes te herintroduceren.....

LITERATUUR

- HILLEGERS, H., 1994. "Op de bres voor de Jeneverbes". Herintroductie van de Jeneverbes in Zuid-Limburg. *Natuurhist. Maandbl.* 83(10): 175-178.
HILLEGERS, H.P.M., 1985. De Jeneverbes, uitgestorven in het Mergelland? *Natuurhist. Maandbl.* 74(3): 42 - 44.
WILLEMS, J.H. & B.G. GRAATSMA, 1993. Jeneverbes in Zuid-Limburg: een populatie op papier. *Natuurhist. Maandbl.* 82(11): 263-268.

H. Hillegers

BOEKBESPREKINGEN

LIFE ON EARTH

WELTER-SCHULTES F.W. & KRÄTZNER R., 1998. *Life on earth*. Poster van de University of Göttingen und Haus der Natur-Cismar, Germany. Poster size A1 (594 x 841 mm). Prijs per poster 10 DM (incl. btw).

In een afgerond jaren-zestiglettertje waar nu alleen Duitsland nog patent op schijnt te hebben trekken de verschillende hompen tijd uit de aardgeschiedenis voorbij. 'Carboniferous' en 'Karbon', maar afgezien van die vertalingen is de rest van de poster in het Engels. 'Life on Earth' heet het, en we krijgen heel wat levensvormen voor de kiezen. Gemaks-

halve blijft het precambrium beperkt tot tien centimeter bliksem en oersoep en wat gore stromatolieten, het laatste beetje aardgeschiedenis krijgt op de rest van de poster flink de ruimte. Het was hier op aarde een kleurige boel, de laatste 570 miljoen jaar, als we de poster mogen geloven. Uitzinnig opgeschminkte orthoceren zwemmen